

VFO-dag 2007
i.s.m. Steunpunt Studie- en
Schoolloopbanen

Gelijke Onderwijskansen

Abstracts

PLENAIRE SESSIE (Steunpunt SSL)

PAPER

Titel : De school van de ongelijkheid

Auteur : Ides Nicaise

Instelling : HIVA / Dept. Ped. Wet. (K.U.Leuven)

Adres : Parkstraat 47, 3000 Leuven

Telefoon : 016-323337

E-mail : ides.nicaise@hiva.kuleuven.be

Abstract

In het referaat zal ingezoomd worden op twee kernstellingen uit het boek, met nadruk op de wetenschappelijke onderbouwing ervan.

1. Er is een duidelijk verband tussen de leeftijd van eerste selectie en de sociale ongelijkheid in onderwijsuitkomsten: hoe jonger de studieoriëntering vorm krijgt, hoe ongelijker de uitkomsten. Daarom pleit het boek voor echt comprehensief onderwijs tot de leeftijd van minstens 14 jaar.
2. Een tweede krachtlijn voor hervorming is het beperken van de marktwerking in het onderwijs. Vrije schoolkeuze en vrijheid van onderwijs zijn op zich mooie principes, maar in ons land zijn deze zó extreem doorgedreven dat ze geleid hebben tot een polarisatie tussen elitescholen en gettoscholen. De sociaal sterkste ouders kiezen voor hun kinderen de elitescholen uit, en die elitescholen filteren ook hun doelpubliek om het zichzelf makkelijker te maken. Ook internationaal vergelijkend onderzoek wijst op een verband tussen de mate van marktwerking en ongelijkheid in onderwijsuitkomsten..

PAPER

Titel : Effectiviteit van het GOK-beleid: eerste resultaten van het SiBO-onderzoek

Auteur : Jean Pierre Verhaeghe & Eva Van de gaer

Instelling : U.Gent – Vakgroep Onderwijskunde / K.U.Leuven – CO&E

Adres :

Telefoon :

E-mail :

Onderzoeksvragen

Hoe sterk verschillen de leerprestaties en leervorderingen tussen verschillende categorieën van leerlingen die op basis van de GOK-criteria onderscheiden kunnen worden?

Door welke factoren zijn die verschillen te verklaren? En wat is de impact van die factoren? In hoeverre speelt bovenop individuele achtergrondkenmerken ook de groepscompositie een rol? Welke conclusies kunnen daaruit getrokken worden omtrent het effect van concentratiescholen?

In hoeverre kunnen effecten gedetecteerd worden van de maatregelen die in het kader van het GOK-beleid werden getroffen?

Onderzoeksopzet

Voor de analyses werd gebruik gemaakt van data verzameld in het kader van het longitudinale onderzoek naar schoolloopbanen in het basisonderwijs (SiBO). Met name werden reeds de gegevens uit het eerste en het tweede leerjaar verwerkt. Aanvullende bevindingen worden betrokken uit de Vlaamse analyses op de PIRLS 2006-gegevens over begrijpend lezen in het vierde leerjaar.

Gegevens over de sociale achtergrond van de leerlingen werden verzameld aan de hand van een oudervragenlijst. Op basis daarvan werd het GOK-statuuat van de leerlingen gereconstrueerd. We maakten daarbij in eerste instantie een onderscheid tussen vier categorieën van leerlingen naargelang het om GOK- of niet-GOK-leerlingen ging én naargelang van de thuistaal (Nederlands - niet-Nederlands), maar keken ook of een verder onderscheid binnen de niet-Nederlandstaligen (naar taalgroep zoals bvb. Turks, Marokkaans, ...) relevant is.

De gegevens werden geanalyseerd door middel van multiniveau regressieanalyse. Gezien de beschikbaarheid van gegevens over meetmomenten werden daarbij waar mogelijk groeicurves gemodelleerd.

De impact van de groepcompositie werd op drie manieren onderzocht: (a) door te kijken naar de mate waarin ze verschillen tussen leerlingen en scholen helpen te verklaren, (b) door na te gaan in hoeverre opname van groepscompositie in de modellen leidt tot verschuivingen in de schatting van de toegevoegde waarde van scholen en (c) door na te gaan in hoeverre het ruwe gemiddelde prestatieniveau of de ruwe gemiddelde leerwinst enerzijds en de toegevoegde waarde van scholen anderzijds verschilt naargelang van de samenstelling van de leerlingengroep.

Belangrijkste resultaten

Bij de aanvang van het eerste leerjaar vertonen GOK-leerlingen een aanzienlijke achterstand van t.a.v. modale Vlaamse leerlingen. Voor wiskunde bijvoorbeeld bedraagt die achterstand, alle categorieën van GOK-leerlingen samengenomen, een half schooljaar. Voor anderstalige GOK-leerlingen is de kloof met modale leerlingen dubbel zo groot als voor Vlaamse GOK-leerlingen. Binnen de categorie anderstalige leerlingen zijn er nog aanzienlijke verschillen naargelang van de taalgroep.

Opvallend is de sterke inhaalbeweging die anderstalige GOK-leerlingen in de loop van het eerste leerjaar maken. De vergelijking met de evolutie die Vlaamse GOK-leerlingen doormaken, leert dat de achterstand die met sociaal-economische en sociaal-culturele factoren samenhangt nauwelijks wordt goedge maakt. Ook de achterstand die samenhangt met een lagere aanvankelijke Nederlandse taalvaardigheid blijkt zeer hardnekkig te zijn. De achterstand die specifiek voor rekening van etnisch-culturele factoren komt, blijkt in de loop van het eerste leerjaar dan weer in grote mate ingelopen te worden. In het tweede leerjaar verandert weinig aan de posities die op het eind van het eerste leerjaar ingenomen werden. De winst uit het eerste leerjaar wordt geconsolideerd maar de inhaalbeweging wordt niet verder gezet. De analyses op de Vlaamse PIRLS-gegevens voor begrijpend lezen laten vooral voor de Turkse kansarme leerlingen tegen het einde van het vierde leerjaar dan toch weer een fikse achterstand zien, bovenop de achterstand die voor rekening van sociaal-culturele factoren komt en met andere categorieën van GOK-leerlingen gedeeld wordt.

De mate waarin groepscompositie-effecten prestatie- of leerwinstverschillen tussen scholen verklaart, verschilt naargelang van het leergebied. Het is voor technisch lezen groter dan voor wiskunde. Maar de bijdrage tot de verklaring van de verschillen tussen leerlingen is ook voor lezen beperkt. De analyses op de PIRLS-gegevens bevestigen in dit opzet de bevindingen uit de SiBO-analyses. Of de toegevoegde waarde van scholen geschat wordt met of zonder rekening te houden met groepscompositie-effecten blijkt ook nauwelijks verschil uit te maken. Tenslotte vinden we bij concentratiescholen zowel minder effectieve als heel effectieve scholen, net zoals dat bij andere categorieën van scholen het geval is. Blijkbaar slagen sommige scholen er wel in diversiteit als hefboom voor onderwijskwaliteit te gebruiken terwijl andere dat minder of helemaal niet doen.

Over het algemeen zijn er weinig aanwijzingen voor differentiële onderwijseffectiviteit. Enkele uitzonderingen niet te na gesproken, blijken scholen die effectiever zijn, dat meestal voor al hun leerlingen te zijn, ongeacht de beginsituatie of achtergrond van die leerlingen. Vanuit die bevindingen lijkt investeren in algemene onderwijskwaliteit het beste wapen tegen onderwijsongelijkheid te zijn.

De effecten van het gelijke onderwijskansenbeleid blijken op grond van het SiBO-onderzoek moeilijk in te schatten te zijn. Alle (of minstens zo goed als alle) scholen met kansarme leerlingen krijgen extra GOK-lestijden in functie van het aantal kansarme leerlingen. Vergelijkende analyses tussen scholen die wel en scholen die niet van de GOK-maatregelen genieten zijn daardoor onmogelijk. Van een beginmeting op cohorte-niveau is ook geen sprake. Wat rest is de vergelijking tussen scholen op basis van de wijze waarop het GOK-beleid lokaal geïmplementeerd wordt. Dat levert echter weinig opvallende resultaten op. De SiBO-onderzoeksresultaten lijken er wel op te wijzen dat onderwijs in de beginjaren van het lager onderwijs in absolute zin een positief effect sorteert en gelijkmakend werkt, althans voor wat betreft achterstand die samenhangt met etnisch-culturele verschillen. Het is niet zeker dat dat voor rekening van het GOK-beleid komt - maar er zijn evenmin tegenindicaties. Voor zover echter schoolse achterstand samenhangt met sociaal-economische of sociaal-culturele factoren blijkt er volgens bevindingen uit het SiBO-onderzoek weinig onderwijskruit tegen gewassen te zijn.

PAPER

Titel : Sociale ongelijkheid in het leerplichtonderwijs, met specifieke aandacht voor het secundair onderwijs

Auteur : Jan Van Damme

Instelling : K.U.Leuven – CO&E

Adres : Dekenstraat 2, 3000 Leuven

Telefoon :

E-mail :

1. Wat leerden we uit het LOSO-project ?
 - a. In hoeverre is de eindpositie die leerlingen in het secundair onderwijs bereiken functie van SES (opleidingsniveau van moeder), al dan niet autochtoon zijn (op basis van het geboorteland van de ouders) en sekse ? En zijn er interacties tussen die variabelen ? (zie bijdragen van D. Hermans).
 - samen met de eindpositie wordt al dan niet ook de schoolse vertraging bekeken
 - er wordt al dan niet rekening gehouden met de aanvangskenmerken van de leerlingen bij de start in het secundair onderwijs
 - b. Het effect van het soort leerlingen waarmee men secundair onderwijs volgt, als een vorm van kansenongelijkheid.
En de mogelijke reacties van scholen en leerkrachten daarop (zie bijdragen M.-Chr. Opdenakker).
2. Wat moeten we denken van het PISA-verhaal?
 - a. De OESO en anderen brengen het met verve.
 - b. Wordt dat verhaal bevestigd door ander onderzoek?
Soms wel, maar er rijzen toch vragen
 - bijdrage UCL
 - bijdrage van de Hofmans e.a.
 - bijdrage van Dronkers e.a.
 - eerste resultaten van PIRLS 2006 in Vlaanderen
 - c. Andere vragen die rijzen :
 - wat meet PISA ?
 - is een benadering op basis van een leeftijdscohortadequaat om het onderwijs te evalueren ?
 - verwachte evoluties gezien het gevoerde beleid
 - zijn de prestatieverschillen tussen scholen meer dan instroomverschillen ?

Conclusie : aan welk soort onderzoek is er behoefte ?

POSTERSESSIE

Titel : De publieke betekenis van opvoeding en onderwijs

Auteur : Joris Vlieghe

Instelling : K.U.Leuven, PPW, Afdeling Wijsgerige Pedagogiek

Adres : Vesaliusstraat 2, 3000 Leuven

Telefoon : 32 16 326228

E-mail : joris.vlieghe@ped.kuleuven.be

Onderzoeksvragen

In mijn huidig onderzoek staat de vraag centraal naar de publieke betekenis van opvoeding en onderwijs. In het bijzonder concentreer ik mij op de bijdrage van Judith Butler die in haar meest recente werk de notie van kwetsbare lichamelijkeid heeft ontwikkeld om op een alternatieve manier na te denken over morele verantwoordelijkheid, zowel als over de mogelijkheid van een kritische attitude, o.m. binnen opvoeding en onderwijs. De publieke dimensie van het pedagogische heeft minstens sinds de Verlichting hoofdzakelijk gelegen in die kritische distantie t.a.v. het maatschappelijke/politieke regime. Vandaar de vraag welk licht een analyse van kwetsbaarheid ons kan leren over de kritische en publieke mogelijkheden van opvoeding vandaag. Deze benadering is in elk geval vernieuwend, aangezien traditioneel het publieke gerelateerd wordt aan zichtbaarheid en gemeenschappelijkheid en niet aan de fragiliteit van ons lichamen bestaan.

Onderzoeksopzet

Waar het vroegere en meer bekende werk van Butler vertrok vanuit een feministische en sociaal constructivistische invalshoek, staat in haar meer recente oeuvre een analyse van kwetsbaarheid centraal. Die koppelt zij verder aan onze lichamelijke conditie. Wat Butler hier precies onder verstaat is allesbehalve duidelijk en het is dan ook mijn bedoeling het kluwen van mogelijke betekenissen van lichamelijke kwetsbaarheid in kaart te brengen. Er zijn minstens drie onderling onverzoenbare zienswijzen te onderscheiden, die elk pedagogische en filosofische beperkingen met zich meebrengen: kwetsbaarheid [1] als gevolg van de sociaal en vooral linguïstisch bepaalde subjectivering, [2] als gevolg van onze uitbuitbare hang naar zelfbehoud, [3] als gevolg van onze prematuuriteit en de broosheid van het vlees.

Belangrijkste resultaten

Ik wil verdedigen dat het vooral het laatste “model” is dat de meeste plausibiliteit kent en de meest vruchtbare resultaten afwerpt om de kritische en publieke betekenis van opvoeding en onderwijs te verhelderen. Ik wil ook aantonen hoe deze analyse samenhangt met een bepaalde filosofische zienswijze i.v.m. lichamelijkeid, die teruggaat op Merleau-Ponty. Deze invalshoek heeft overigens consequenties voor de manier waarop aan wetenschappelijk onderzoek moet worden gedaan.

Titel : Fundamenteel diepte-onderzoek naar werkzame ingrediënten binnen krachtige GOK-leeromgevingen – een schets van een lopend onderzoek.

Auteur : Lia Blaton

Instelling : Universiteit Gent (Steunpunt Diversiteit & Leren – partner van Steunpunt Gelijke Onderwijskansen)

Adres : Sint-Pietersnieuwstraat 49, 9000 Gent

Telefoon : 09/2647046

E-mail : lia.blaton@ugent.be

Het onderzoek wordt uitgevoerd door het Steunpunt Gelijke Onderwijskansen. De vier onderzoekers zijn: Els Bertrands (ECEGO - KULeuven), Lia Blaton (Steunpunt Diversiteit & Leren - UGent), Koen Van Gorp & Lieve Verheyden (CTO – KULeuven)

Onderzoeksvragen

Het onderzoek gaat in heterogene en kansarme klasgroepen in het basisonderwijs wordt nagegaan welke factoren uit de leeromgeving (op welke wijze en in welke mate) al dan niet werkzaam zijn. Algemeen, beoogt het onderzoek na te gaan wat de impact is van verschillende denk- en handelwijzen van de leerkrachten op het denken en doen van leerlingen, en vervolgens op hun leerproces en op de ontwikkeling van een aantal basisvaardigheden (met een belangrijke focus op taalvaardigheid Nederlands en interculturele competenties/omgaan met diversiteit).

Onderzoeksopzet

Het onderzoek wordt uitgevoerd door het Steunpunt Gelijke Onderwijskansen. Onderzoekers werken samen vanuit verschillende invalshoeken: taalvaardigheidsonderwijs (schrijfvaardigheid en taal- en kennisconstructie), welbevinden en betrokkenheid en omgaan met diversiteit. In het eerste jaar (januari-augustus 2006 & schooljaar 2006-2007) werd het onderzoek uitgewerkt en de literatuur geëxploreerd. Op basis van een analyse van VLOT-toetsen werden 8 GOK-scholen geselecteerd. Het onderzoek wordt uitgevoerd in het vierde en het zesde leerjaar van deze scholen. Het onderzoek bestaat uit video- en audio-opnames, participerende observatie, daarnaast worden vragenlijsten van schoolteam, leerkrachten, directie en leerlingen afgenomen, worden leerlingen getest mbt taalvaardigheid en worden betrokken leerkrachten, directies en gok-leerkrachten geïnterviewd. Ook worden documenten mbt schoolbeleid opgehaald. Het eerste jaar van de dataverzameling is achter de rug en momenteel starten de analyses.

Belangrijkste resultaten

Het onderzoek is nog lopende, de (eerste) dataverzameling is achter de rug.

Titel : De nexus Onderzoek & Onderwijs : wat, waarom, waarheen?

Auteur : M. Godderis, J. Adriaenssens, J. Denekens

Instelling : Universiteit Antwerpen

Adres : Middelheimlaan 1 – M.A.212 – 2020 Antwerpen Telefoon : 03 265 30 29 E-mail :

Marie-Anne.Godderis@ua.ac.be

Onderzoeksvragen

In het kader van de actuele hervormingen in het Hoger Onderwijs en de toenemende vraag naar academisering van Hogescholen moet de nexus tussen onderzoek en onderwijs zichtbaar gemaakt worden. We gaan na hoe deze nexus tussen onderzoek en onderwijs zich uit in de beschikbare literatuur: Welke modellen zijn er beschikbaar en welke visies hebben zich ontwikkeld?

Onderzoeksopzet

Deze paper is gebaseerd op een literatuuronderzoek. Dit literatuuronderzoek is het eerste luik van een onderzoeksproject dat nadien gekoppeld zal worden aan een kwalitatief onderzoeksluik. Dat toekomstige kwalitatieve luik zal dieper ingaan op de specifieke situatie van de Associatie Universiteiten Hogescholen Antwerpen. Dit eerste, literaire onderzoeksluik is puur gericht op het analyseren en bundelen van bestaande literatuur.

Belangrijkste resultaten

De resultaten die in deze paper voorgesteld worden, zijn driedig opgevat. Eerst kijken we naar de oorzaak: vanuit welke visies worden welke modellen gevormd? Vervolgens geven we een gedetailleerd overzicht van de belangrijkste hedendaagse modellen. Tot slot besteden we aandacht aan de meest interessante kritieken op deze modellen.

Titel : Fysieke Activiteit bij Vlaamse Kleuters in Relatie tot de Ontwikkeling van Bewegingsvaardigheden

Auteur : Vandaele Bart, Cools Wouter, De Martelaer Kristine

Instelling : Vrije Universiteit Brussel

Adres : Pleinlaan 2, 1050 Brussel

Telefoon : 02/6292725

E-mail : bart.vandaele@vub.ac.be

Onderzoeksvragen

Het doel van dit onderzoek is na te gaan of er een relatie bestaat tussen de mate waarin kinderen fysiek actief zijn gedurende een schooldag en hun ontwikkeling van motorische basisvaardigheden.

Onderzoeksopzet

Voor het onderzoek werden twee Vlaamse scholen geselecteerd en doorgelicht. De motorische vaardigheden van de kleuters uit het tweede en derde kleuterklasje werden geëvalueerd aan de hand van een motorische testbatterij (MOT 4-6 test). De mate waarin de kleuters fysiek actief zijn, werd gemeten aan de hand van de Yamax Digiwalker pedometer TYPE SW-200. Om betrouwbare gegevens te verkrijgen betreffende de fysieke activiteit, werden de kleuters gedurende drie normale schooldagen getest. De resultaten bekomen uit de motorische evaluatie en van de activiteitsmetingen werden met elkaar vergeleken en in verband gebracht.

Belangrijkste resultaten

Uit de resultaten blijkt dat de geteste kleuters tussen vier en zes jaar gemiddeld 9538 stappen zetten. Op motorisch gebied zijn ze normaal ontwikkeld. Binnen dit onderzoeksproject konden geen verbanden aangetoond worden tussen de mate waarin een kleuter fysiek actief is en de ontwikkeling van motorische vaardigheden.

SESSIE 1: Symposium ‘Allochtonen in het hoger onderwijs’

Titel :

Allochtonen in het hoger onderwijs

Inhoud :

1)Factoren van studiekeuze en studiesucces bij allochtone eerstejaarsstudenten

Lacante, M., Almaci, M., Van Esbroeck, R., Lens, W., & De Metsenaere, M.

2) Een portret van de allochtone studenten aan de KHMechelen

Simons Joke & De Meester Kurt

3) Diversiteit in een Brusselse Nederlandstalige hogeschool: dringend naar de fase van interventies

Depreeuw Eric & Lens Willy

Voorzitter:

Bart Neyrinck – Centrum Motivatiepsychologie - KULeuven

Contactpersoon :

Naam :Marlies Lacante

Adres : Dept. Psychologie

Telefoon : 0486/87.55.58

E-mail : marlies.lacante@psy.kuleuven.be

Discussiant(en) :

Titel Symposium : Alloctonen in het hoger onderwijs

PAPER 1

Titel : Factoren van studiekeuze en studiesucces bij allochtone eerstejaarsstudenten

Auteur : Lacante, M., Almaci, M., Van Esbroeck, R., Lens, W., & De Metsenaere, M.

Instelling : KULeuven en VUB

Onderzoeksvragen

- ⇒ Het in kaart brengen van de allochtone jongeren aan het hoger onderwijs (H.O.) in Vlaanderen. Met hoeveel zijn ze, wat is hun etnische achtergrond, hun socio-economische profiel, waar studeren ze?
- ⇒ Het in kaart brengen van de studieloopbaan van allochtone jongeren in het secundair (S.O.) en het H.O.
- ⇒ Het in kaart brengen van de relevante persoonskenmerken en achtergrondgegevens van alloctonen die doorstromen naar het H.O.
- ⇒ Onderzoek naar het studiekeuzeprocess en naar de studiekeuzemotieven op het einde van het S.O.
- ⇒ Analyse van het integratieproces in het H.O.
- ⇒ Zicht krijgen op de aanwezigheid en de omvang van risicofactoren en op het belang ervan voor het studieresultaat in het H.O.
- ⇒ Opmaken van een profiel van slagen en mislukken in het H.O..

Onderzoeksopzet

Heranalyse bestaande databanken: Loso-databank

Databank van het Drop out onderzoek (OBPWO 98-11)

Databank van het SOHO-onderzoek (OBPWO 02.02/04-01)

Nieuw opgezet onderzoek: generatiestudenten afkomstig uit het SOHO-onderzoek en generatiestudenten ingeschreven in de zeven participerende pilootinstellingen hoger onderwijs

Belangrijkste resultaten

Er is niet één verklarende factor voor de lagere doorstroming naar en het lagere studierendement van allochtone jongeren in het HO. Het gaat eerder om een cumulatie van allerlei onderling samenhangende risicofactoren, waarbij elke risicofactor een indicator is voor minder goede studieresultaten.

Uit het onderzoek blijkt dat de sociaal-economische achtergrond van allochtone studenten laag is in vergelijking de rest van de samenleving, hun verbale vaardigheden liggen lager, ze volgen in de helft van de gevallen opleidingen in het SO die niet of slecht voorbereiden op het HO, missen rolmodellen en hebben gebrek aan informatie over het HO. Ook in de overgang naar het HO worden ze gekenmerkt door een aantal risicofactoren: men exploreert de mogelijkheden onvoldoende, kiest vaak vanuit materiële overwegingen, legt adviezen naast zich neer. In het hoger onderwijs is er minder contact met autochtone studenten, met staf en studiebegeleiding. Het studierendement is zeer slecht.

Het hoopvolle hierbij is dan wel dat er binnen die constellatie van onderling samenhangende risicofactoren, heel wat factoren zijn waaraan kan gewerkt en geremedieerd worden (bv. keuzeprocess). Het sleutelen aan de verschillende risicofactoren zal cumuleren in een verbetering van de situatie.

Titel Symposium : Allochtonen in het hoger onderwijs

PAPER 2

Titel : Een portret van de allochtone studenten aan de KHMechelen

Auteur : Simons Joke & De Meester Kurt

Instelling : Katholieke Hogeschool Mechelen

Adres : Zandpoortvest 60 en Lange Ridderstraat 36-38; 2800 Mechelen

Telefoon : 015/ 369. 324

E-mail : Joke.simons@khm.be

Onderzoeksvragen

De toegenomen diversiteit in de samenleving en de vele vernieuwingen in het onderwijs met duidelijke beleidskeuzes ten voordele van meer kwetsbare groepen in de samenleving, leidde tot een stijgende aandacht voor de groep allochtone studenten. Ondanks de vele inspanningen blijft de situatie van allochtonen in het Vlaamse onderwijssysteem bedroevend, zowel wat hun deelname aan het H.O. als wat hun studiesucces betreft. Binnen het PWO-onderzoek "In-, doorstroom en uitstroom van allochtone studenten in het beroepsgericht hoger onderwijs (professionele Bachelors)" aan de KHM worden gedurende drie jaren de studieloopbaan van allochtone studenten opgevolgd en geanalyseerd.

De centrale onderzoeksvragen hierbij zijn:

- wat is de omvang van de instroom en de doorstroom van allochtone studenten aan de Katholieke Hogeschool Mechelen? In hoeverre verschilt de studievoortgang van allochtone en autochtone studenten?
- waarom vallen allochtone studenten uit of stoppen zij met de studies? Met andere woorden, wat zijn de redenen voor drop-out?
- Welke verschillen zijn er aan de KHM tussen allochtone en autochtone studenten?

Onderzoeksopzet

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden hoe groot de deelname van allochtone studenten is, dient duidelijk gedefinieerd te worden wie met "allochtoon" bedoeld wordt. Om een vergelijking van de resultaten toe te laten, wordt best gebruik gemaakt van een definitie die door de meeste Vlaamse onderzoekers reeds gebruikt wordt. Op dit moment beantwoordt de definitie van Almaci (2005) aan deze voorwaarden.

Op de andere onderzoeksvragen wordt getracht een antwoord te formuleren met behulp van interviews (telefonisch of face-to-face) of vragenlijsten (aanvangsprofiel, LASSI, tevredenheidsenquête).

Belangrijkste resultaten

1) Net zoals in andere onderzoeken (Rottiers et al., 2004; Van Craen & Van Haegendoren, 2004) is de stroom van allochtone jongeren in de verschillende opleidingen aan de KHM eerder beperkt (7 tot 11% van de studenten). Allochtone studenten hebben in de meeste opleidingen ook beduidend lagere slaagkansen dan autochtone studenten en staken hun studie vaker reeds in de aanvangsfase van het eerste jaar hoger onderwijs.

2) Bijna een derde van de allochtone studenten heeft een jaar later de instelling verlaten. Een eerste kritische barometer is de examenperiode van januari maar ook in de loop van het tweede semester en de juni-examenperiode zetten heel wat allochtone studenten hun studies stop. Hoewel de beslissing om de studies te stoppen eerder laat valt, twijfelden vele allochtone studenten reeds de eerste zes weken aan de gemaakte studiekeuze omdat de studiekeuze niet aan hun verwachtingen voldoet of omdat de studierichting te zwaar is. De meeste allochtone studenten studeren niet verder maar wagen de overstap naar de arbeidsmarkt.

3) De afgenomen vragenlijsten bieden tot nu toe geen verklaring voor de lagere slaagcijfers, want noch voor het aanvangsprofiel, noch voor de leer- en studeervaardigheden (LASSI), noch voor de tevredenheidsenquête worden significante verschillen vastgesteld tussen allochtone en autochtone studenten.

Titel Symposium : Allochtonen in het hoger onderwijs

PAPER 3

Titel : Diversiteit in een Brusselse Nederlandstalige hogeschool: dringend naar de fase van interventies

Auteur : Depreeuw Eric & Lens Willy

Instelling : KULeuven

Onderzoeksvragen

Instellingsgebonden onderzoek met vier vragen:

1. Hoe verhoudt de instroom in de hogeschool zich tot de maatschappelijke diversiteit?
2. Beschrijving van de populatie van eerste twee jaren aan de hand van identificatiegegevens, contextgegevens, taalbeheersing en de Vragenlijst Studie- en Examenvaardigheden (VaSEV)
3. Relatie van de studentkenmerken en studiesucces en interrelatie tussen de karakteristieken.
4. Regressie-analyse van de parameters ten opzichte van studiesucces in functie van mogelijke interventies

Onderzoeksopzet

Er is gepoogd om zoveel mogelijk studenten van het eerste en tweede jaar professionele bachelor te bereiken door de afname te organiseren tijdens de klasuren. De vragenlijsten werden ingevuld in het computerlokaal met coaching.

Beschrijvend statistisch materiaal werd verzameld voor de identificatiegegevens. Op de vragenlijsten 2 en 3 (context en taal) werd een factoranalyse uitgevoerd. Tussen enkele identificatiegegevens, de factorschaaluitslagen en de schalen van VaSEV enerzijds, en de academische resultaten anderzijds werden correlaties berekend. Ten slotte werd tussen deze variabelen en studiesucces een regressievergelijking uitgevoerd.

Belangrijkste resultaten

De resultaten confirmeren in grote lijnen de eerdere onderzoeksbevindingen. Studenten uit het ASO, met een autochtone achtergrond en van het vrouwelijke geslacht doen het in de studie beter. Opvallend is de invloed van de thuistaal. Anderstalige studenten (geen Nederlands als thuistaal) doen het opvallend zwakker dan studenten uit homogeen Nederlandstalige of taalgemengde gezinnen. Andere contextvariabelen hebben geen tot een zwakke relatie. In de regressievergelijking weerhouden we vier significante componenten: etnische achtergrond, taal, aard secundair onderwijs en ... inspanning. Een van de meest significante resultaten van het onderzoek was echter de opvallend geringere deelname (door afwezigheid tijdens de les) van de studenten uit het beroepsonderwijs én van de mannelijke allochtone studenten.

SESSIE 2: Symposium ‘leerkrachtenstijl en gelijke onderwijskansen’

Titel :

Leerkrachtstijl: Determinanten en gevolgen

Inhoud :

In dit symposium gaan we in op de vraag wat de effecten zijn van de stijl die de leerkracht hanteert op lerenden. Tevens stellen we ons de vraag hoe het komt dat leerkrachten een welbepaalde stijl hanteren. In een eerste bijdrage onderzoeken we het verband tussen de leerkrachtstijl en schoolattitude en zelfwaardering bij basisschoolleerlingen. In een tweede bijdrage kijken we naar de effecten van autonomieondersteuning versus psychologische controle door de leerkracht op het leergedrag van vroeg-adolescenten en naar het verband tussen motivatie bij hogeschoolstudenten en de leerkrachtstijl. In een derde bijdrage focussen we op de determinanten van psychologische controle door de leerkracht.

Voorzitter :

Eline Sierens

Contactpersoon :

Naam : Eline Sierens
Adres : Tiensestraat 102 – 3000 LEUVEN
Telefoon : 016/ 32 58 84
E-mail : Eline.Sierens@psy.kuleuven.be

Discussiant(en) :

Katrien Struyven, K.U.Leuven - Centrum voor Opleidingsdidactiek

Titel Symposium : Leerkrachtstijl: Determinanten en gevolgen

PAPER 1

Titel : Leerkrachtstijl. Relatie met zelfwaardering en houding ten aanzien van de school bij basisschoolleerlingen.

Auteur : Geertje Leflot, Patrick Onghena en Hilde Colpin

Instelling : K.U.Leuven Centrum voor Schoolpsychologie

Onderzoeksvragen

Dit onderzoek gaat na of leerkrachtstijl, gekarakteriseerd door betrokkenheid, structuur en autonomie-ondersteuning (cf. Skinner & Belmont, 1993) een effect heeft op de zelfwaardering en de houding t.a.v. de school bij kinderen in het basisonderwijs. We verwachten dat betrokkenheid, structuur en autonomie-ondersteuning vanwege de leerkracht een positief effect zullen hebben op zelfwaardering en het graag naar school gaan, en een negatief effect zullen hebben op het verlangen school te vermijden.

Onderzoeksopzet

568 leerlingen uit 30 klassen van het tweede leerjaar namen samen met hun leerkracht (N = 34) deel aan het onderzoek. Leerkrachtstijl, zelfwaardering en schoolattitude werden nagegaan a.d.h.v. zelfrapporteringsvragenlijsten. Via multilevel modeling werd in de analyses rekening gehouden met de hiërarchische structuur van de data. Steeds werden de drie dimensies van leerkrachtstijl in het model opgenomen, om hun relatieve bijdrage aan zelfwaardering en schoolattitude te kunnen onderzoeken.

Belangrijkste resultaten

Multilevel analyses toonden aan dat vooral autonomie-ondersteuning een belangrijke voorspeller was van zelfwaardering en schoolattitude, in de verwachte richting. Betrokkenheid speelde enkel een rol voor de houding ten aanzien van de school. Ook hier lagen de bevindingen in de lijn van de verwachtingen. Dit was niet het geval voor de dimensie structuur van de leerkrachtstijl: hoe meer structuur de leerkracht rapporteerde, hoe meer de leerlingen de school wilden vermijden. Deze laatste bevinding zou erop kunnen wijzen dat structuur bestaat uit twee componenten.

Titel Symposium : Leerkrachtstijl: Determinanten en gevolgen

PAPER 2

Titel : Leerkrachtstijl: Relaties met motivatie en leren

Auteur : Maarten Vansteenkiste

Instelling : UGent, Vakgroep Ontwikkelings-, Persoonlijkeids- en Sociale Psychologie

Onderzoeksvragen

In een eerste studie bestuderen we via een persoonsgeoriënteerde benadering diverse motivatieprofielen bij studenten en hun relaties met autonomieondersteuning, structuur, en betrokkenheid door de leerkracht. We verwachten dat een kwalitatief hoogstaande motivatie het sterkst zal samenhangen met autonomieondersteuning, structuur, en betrokkenheid in vergelijking met andere motivatieprofielen.

In een tweede en derde studie focussen we op de effecten van autonomieondersteuning versus psychologische controle op leren. We verwachten dat een psychologische controle diepgaand leren en het onthouden van leerstof zal ondermijnen, i.t.t. autonomieondersteuning. We verwachten geen verschil tussen beide voor oppervakkig leren. Daarnaast verwachten we dat het negatief effect van psychologische controle (versus autonomieondersteuning) op diepgaand leren gemedieerd wordt door een gebrek aan autonome motivatie bij de leerlingen.

Onderzoeksopzet

Aan de eerste studie namen 484 eerstejaarsstudenten deel. Zij vulden een vragenlijst in betreffende hun motivatie voor opvoedkunde en autonomieondersteuning, structuur, en betrokkenheid door hun lector opvoedkunde.

Aan de tweede studie namen 130 11-12-jarigen deel. De leerlingen lazen een tekst rond gezonde voeding. De leerlingen met een Body Mass Index (BMI) van hoger dan 25 kregen hierbij specifieke instructies. Instructies als “het is belangrijk voor je eigen goed om deze tekst nauwkeurig te lezen” werden gebruikt om een psychologisch controlerende context te creëren. Een autonomieondersteunende context werd gecreëerd via instructies als “je kan voor jezelf beslissen de tips in de tekst over gezonde voeding op te volgen”. De obese participanten werden getest op hun kennis omtrent de tekst (zowel diepgaand als oppervlakkig leren) onmiddellijk na het lezen van de tekst en 4 weken later.

Aan de derde studie namen 80 11-12-jarigen deel. Deze niet-obese steekproef kreeg dezelfde tekst over gezonde voeding met dezelfde instructies als in studie 2. Vervolgens kregen de leerlingen 20 vragen over hun tekstbegrip en een vragenlijst die peilt naar hun autonome versus gecontroleerde motivatie.

Belangrijkste resultaten

Clusteranalyse in de eerste studie resulteerde in vier motivatieprofielen. Het profiel gekenmerkt door een hoge autonome motivatie en een lage gecontroleerde motivatie was het sterkst gerelateerd aan de leerkrachtstijldimensies autonomieondersteuning, structuur, en betrokkenheid in vergelijking met de andere motivatieprofielen.

In de tweede studie stelden we vast dat psychologische controle i.t.t. autonomieondersteuning zowel op korte als op lange termijn een negatief effect had op diepgaand leren en een positief effect had op oppervlakkig leren.

In de derde studie vonden we dat het negatief effect van psychologische controle (i.t.t. autonomieondersteuning) op diepgaand leren gemedieerd werd door een gebrek aan autonome motivatie. Psychologische controle (versus autonomieondersteuning) had geen effect op oppervlakkig leren.

Titel Symposium : Leerkrachtstijl: Determinanten en gevolgen.

PAPER 3

Titel : Psychologische controle: Waarom maken leerkrachten er wel eens gebruik van?

Auteur : Eline Sierens

Instelling : K.U.Leuven, Centrum voor Ontwikkelingspsychologie

Onderzoeksvragen

In dit onderzoek gaan we na waarom leerkrachten wel eens terugvallen op psychologische controle (i.c., subtiel onder druk zetten van leerlingen). Uitgaande van de opvoedingsliteratuur stellen we dat leerkrachten zelf druk ervaren op drie niveaus: druk van bovenaf (bv. verplicht curriculum), druk van binnenuit (bv. perfectionisme) en druk van onderaf (bv. gecontroleerde motivatie bij de leerlingen). We verwachten dat de relaties tussen deze vormen van druk en het gebruik van psychologische controle gemedieerd worden door burnoutsymptomen.

Onderzoeksopzet

Aan dit onderzoek namen 317 leerkrachten secundair onderwijs deel. Ze vulden vragenlijsten in die peilden naar de mate waarin ze druk van bovenaf ervaren, de mate waarin ze perfectionistisch zijn, de mate waarin ze een gecontroleerde motivatie bij hun leerlingen ervaren, de mate waarin ze geconfronteerd worden met burnoutgevoelens, en de mate waarin ze menen gebruik te maken van psychologische controle.

Belangrijkste resultaten

SEM(Structural Equation Modeling)-analyses tonen aan dat enkel (de maladaptieve vorm van) perfectionisme een voorspeller is van psychologische controle wanneer de drie vormen van druk gerelateerd worden aan psychologische controle. Deze relatie tussen maladaptief perfectionisme en psychologische controle wordt partieel gemedieerd door burnout. Tussen druk van bovenaf en psychologische controle is er een indirecte relatie die verloopt via burnout. Tussen druk van onderaf (i.c., gecontroleerde motivatie bij de leerlingen) en psychologische controle is er geen verband.

SESSIE 3: Praktijkreferaten

Titel : Allochtone Ouderparticipatie in de praktijk : dit werkt !

Auteur : M. Godderis (Universiteit Antwerpen), R. Watzeels (Federale Politie)

Instelling : Universiteit Antwerpen

Adres : Middelheimlaan 1 – M.A.212 – 2020 Antwerpen

Telefoon : 03 265 30 29

E-mail : Marie-Anne.Godderis@ua.ac.be

Onderzoeksvragen

(Allochtone) Ouders betrekken bij het onderwijs van hun kinderen en inspraak geven blijkt geen evidentie. Hoe breng je dit in de praktijk? Hoe werkt het wel?

Onderzoeksopzet

Deze paper is een uitdieping van een aspect van de paper die ik vorig jaar onder veel belangstelling op het VFO-congres mocht voorstellen (nl. schOUDERS om op te steunen: een kwalitatief onderzoek naar de belemmerende dan wel stimulerende factoren voor allochtone ouderparticipatie in het Vlaamse onderwijs). In samenwerking met een van de ouderraden en met gespecialiseerd opleiders van de Federale Politie testten we vorig jaar een concept (world café) uit dat nieuw is in de onderwijswereld en dat allochtone ouders echt bij het onderwijs moest betrekken en hen echte inspraak moest geven. Het concept zelf wordt door de Federale Politie reeds langer gebruikt. Wij pasten het aan de specifieke context van het onderwijs aan. Omdat we hierin slaagden, wordt het project dit jaar herhaald en willen we het concept op het VFO-congres graag aan de bredere onderwijswereld voorstellen.

Belangrijkste resultaten

Het resultaat van deze samenwerking tussen een universitaire onderzoeker, een school met haar ouderraad en lesgevers van de Federale Politie is het 'World Café' . We hebben de school (directie en leerkrachten), ouders (allochtone en autochtone) én leerlingen (!) rond de tafel gezet om op een waardevolle en gestructureerde wijze te discussiëren over onderwerpen die hen echt aanbelangen. Het blijft niet bij discussies, maar het komt tot actie- en werkpunten! Het World Café is een praktijkvoorbeeld dat werkt en dat de brede onderwijswereld kan inspireren om gelijke kansen mogelijk te maken. Dit praktijkmodel kan vrijwel direct toegepast in elke school die gelijke kansen wil stimuleren. De voorstelling van dit project op een congres waar de Vlaamse onderwijswereld elkaar ontmoet, biedt een unieke stap in de richting van gelijke onderwijskansen!

Titel : Gelijke onderwijskansen: de rol van de authentieke middenschool

Auteur : Ludo de Caluwé

Instelling : Middenschool Pius X / StAM (Studiegroep Authentieke Middenscholen)

Adres : Vilde Olympliadelaan 25, 2000 ANTWERPEN

Telefoon : 03-820 66 00

E-mail : ludodecalwe@netscape.net

Onderzoeksvragen

Hoe kan een middenschool, binnen het huidige wettelijke en organisatorische kader, concrete stappen zetten naar comprehensief onderwijs?

Wat zijn daarvan de democratiseringseffecten?

Achtergrondinformatie over uw inbreng (waarop is uw inbreng gebaseerd ?)

De Studiegroep Authentieke Middenscholen, is een basisbeweging in het onderwijsveld die zich als doel stelt het middenschoolonderwijs in Vlaanderen te optimaliseren

Opgericht in 1985, probeert St.A.M. via allerhande vergaderingen, studiedagen, congressen, het authentiek middenschoolonderwijs in Vlaanderen te ondersteunen en aldus de realisatie van de middenschooldoelen in het veld te optimaliseren.

Hiertoe neemt St.A.M. zelf initiatieven, verleent haar medewerking aan activiteiten, bijeenkomsten die met haar doel overeenstemmen en probeert St.A.M. actief vertegenwoordigd te zijn in diverse studiegroepen en organisaties binnen het onderwijsveld.

Ongeveer 60 middenscholen uit het katholieke net en enkele middenscholen uit het provinciale net zijn aangesloten bij St.A.M.

Kernidee van uw referaat

Ik zou vanuit het St.A.M.-gedachtegoed kunnen aantonen dat zowel de St.A.M.-doelen als een praktijkvoorbeeld (voorstelling van een concrete schoolstructuur) aan leerlingen meer gelijke kansen kan bieden.

Elementen als: onthaal van alle basisschoolverlaters, heteregone groepering, gemeenschappelijke basisvorming, uitstel van studiekeuze en een structureel klimaat van zorgbegeleiding zouden dan de hoekstenen van mijn verhaal kunnen zijn.

Titel : ‘De snelste weg van A naar B is een rechte lijn’
Klopt deze stelling in het wegwerken van onderwijsongelijkheid?
Auteur : Erik Vanwoensel (OV)
Instelling : Arktos
Adres : Valkerijgang 26 3000 Leuven
Telefoon : 016 29 05 44
E-mail : evanwoensel@arktos.be

Onderzoeksvragen

‘De snelste weg van A naar B is een rechte lijn’
Klopt deze stelling in het wegwerken van onderwijsongelijkheid?

Achtergrondinformatie over uw inbreng (waarop is uw inbreng gebaseerd ?)

Arktos is als vormingsorganisatie voor maatschappelijk kwetsbare jongeren actief in 4 provinciale en één stedelijk vormingscentrum in Vlaanderen. Wij zijn met onze projecten actief op de terreinen Onderwijs, Arbeid, Welzijn, Vrije Tijd en Woonomgeving. Binnen onze inrijpoort onderwijs organiseren wij projecten in het kader van oa deeltijdse vorming, voortrajecten, time out projecten, (recentelijk) persoonlijke ontwikkelingstrajecten en zijn wij actief in onderwijsondersteunende initiatieven. (www.arktos.be)

Kernidee van uw referaat

Het ‘gelijke-onderwijs-kansen’ beleid wordt vandaag ,vertrekkend vanuit een dikwijls terechte bekommernis, sterk geïnspireerd vanuit het ‘rechten en plichten verhaal’. Kinderen en jongeren behoren stevig geresponsabiliseerd te worden, ‘voor wat hoort wat’. Het beleid wil graag resultaten zien, en als het even kan snel. Zij gaat daarbij soms voorbij aan de complexiteit van het individuele verhaal van de jongere en levert in sommige gevallen eerder haast- en lapwerk. Kortom, werken aan duurzame oplossingen in het kader van gelijke onderwijskansen vraagt een gedifferentieerde aanpak met oog voor de complexiteit en diversiteit van de dikwijls meervoudig gekwetste jongere.

SESSIE 4: GOK – kwalitatieve papers

Titel : Determinanten van een goede socio-emotionele leerlingenbegeleiding in de eerste graad van het secundair onderwijs.

Auteurs : Keppens Karen, Elke Struyf

Instelling : Universiteit Antwerpen

Onderzoeksgroep ExpO-ECO (Expertise Ontwikkeling in Educatieve Contexten)

Instituut voor Onderwijs & Informatiewetenschappen

Adres : Gratiekapelstraat 10 (GK 10.205)

Telefoon : 03/220.46.28

E-mail : Karen.Keppens@ua.ac.be

Onderzoeksvragen

Zowel vanuit een beleidsmatige (X, 2002; Vandenbroucke, 2004), theoretische (Van Acker & Vercammen, 2003) als empirische invalshoek (Cooper, Hough, & Loynd, 2005) wordt het belang van een zorgbeleid op secundaire scholen benadrukt.

Het zorgbeleid kan omschreven worden als “*doelbewuste en systematische initiatieven die worden opgezet in functie van het bevorderen of het behouden van het welzijn en welbevinden van kinderen en jongeren*” (Vanderpoorten, 2004).

Deze initiatieven situeren zich in het domein van de studie- of leerprocesbegeleiding, de keuzebegeleiding en begeleiding bij socio-emotionele problemen (Bouverne-De Bie & Verschelden, 1998).

Wij focussen ons in deze studie op één deelaspect van deze begeleiding, nl. de socio-emotionele begeleiding. De *socio-emotionele begeleiding* omvat hulp aan leerlingen bij problemen van persoonlijke aard die van invloed kunnen zijn op het studeren en het kiezen. Het betreft het opbouwen van de identiteit en sociaal en emotioneel integreren in de relationele verbanden van de leeftijdsgroep en van de samenleving.

Gezien de schaarste aan onderzoek op dit deelterrain, valt deze studie in eerste instantie te typeren als exploratief en beschrijvend. In een verdere fase zullen diverse verbanden nagegaan worden waarbij de onderzoeksvragen verklarend van aard zijn.

In deze paper rapporteren we over de volgende onderzoeksvragen:

1. *Hoe kan het zorgbeleid aangaande socio-emotionele begeleiding worden gedefinieerd?*
2. *Hoe kunnen we een goed zorgbeleid aangaande socio-emotionele begeleiding operationaliseren?*
3. *Welke predictoren van het zorgbeleid met betrekking tot socio-emotionele begeleiding in de eerste graad in secundaire scholen kunnen we identificeren?*

Onderzoeksofzet

Gezien de aard van de onderzoeksvragen, opteren we zowel voor een grondige literatuurstudie, een kwalitatieve methode als een kwantitatieve bevraging (Denzin & Lincoln, 2000). Op de VFO-studiedag zullen we de bevindingen uit de literatuurstudie en kwalitatieve fase uiteen zetten. De kwalitatieve fase bestaat uit het voeren van focusgroepen (Krueger, 1994) met leerlingbegeleiders, leerkrachten en directie evenals semi-gestructureerde interviews met nascholers, pedagogisch begeleiders, CLB-medewerkers, onderzoekers en inspectieleden. Doordat elke relevante schoolactor vertegenwoordigd is in deze fase, zou dat ons een zo volledig mogelijk geheel van opinies en standpunten met betrekking tot een goed zorgbeleid moeten opleveren.

Belangrijkste resultaten

Een zorgbeleid (gespecificeerd voor socio-emotionele begeleiding) definiëren we als de *positionele en procedurele organisatie van de activiteiten die de school onderneemt op vlak van de socio-emotionele begeleiding van leerlingen.*

Een goed zorgbeleid operationaliseren we als bestaande uit *schoolinterne samenwerking, samenwerking met externen en planmatig handelen door de leerkracht bij socio-emotionele begeleiding.*

Uit de literatuurstudie en de gesprekken kwam naar voren dat zowel school-als leerkrachtvariabelen een rol spelen in het bepalen van een goed zorgbeleid. Op schoolniveau onderscheiden we het schoolklimaat (De Fraine, Van Damme, & Onghena, 2002; Tableman & Herron, 2004), de gezamenlijke doelgerichtheid, de ondersteuning door directie, mogelijkheden tot professionalisering en aanwezigheid van structuren. Op leerkrachtniveau onderscheiden we de taakopvatting (Beijaard & Verloop, 1999) en de professionele oriëntatie (Hargreaves, 1993; Hoyle & John, 1995; Van Veen, Slegers, Bergen, & Klaassen, 2001).

Naast deze variabelen nemen we ook achtergrondvariabelen op schoolniveau en op leerkrachtniveau mee in het verklarende luik van de studie. Op schoolniveau controleren we voor schooltype, onderwijsvorm, onderwijsnet en aantal GOK-uren. Op leerkrachtniveau houden we rekening met de te geven vakken, het geslacht en het aantal jaar onderwijservaring.

Titel : Een poetiek van het actuele gelijkheidsdiscours
Auteur : Goele Cornelissen
Instelling : KULeuven, Centrum voor wijsgerige pedagogiek
Adres : Vesaiusstraat 2
Telefoon : 016326228
E-mail : goele.cornelissen@ped.kuleuven.be

Situering

Het thema gelijkheid verscheen voor het eerst in de naoorlogse periode hoog op de agenda van zowel sociaal onderzoek – in het bijzonder in de onderwijssociologie – als beleid. Sinds die periode kwam de problematiek van gelijkheid op verschillende manieren in beeld, dit wil zeggen, een bepaald soort denken, spreken en handelen werd in deze context beschouwd als legitiem.

Onderzoeksvragen

In deze paper wil ik niet vertrekken van de vraag hoe we kunnen komen tot een juiste weergave van (on)gelijkheid in de context van onderwijs, noch van de vraag hoe we die ongelijkheid op een legitieme (wetenschappelijke) wijze kunnen verklaren of begrijpen (om van daaruit oplossingen voor te stellen).

In plaats daarvan ben ik geïnteresseerd in de relatie tussen de actuele configuratie waarbinnen het hedendaags handelen en spreken in relatie tot gelijkheid als legitiem spreken vorm krijgt (Rancière noemt dit *Le partage du sensible*) en wat ik hier, in navolging van Rancière, gelijkheidspraktijken (het handelen vanuit een *opinion d'égalité*) zou willen noemen.

Onderzoeksopzet

Om de actuele configuratie waarbinnen het hedendaag handelen en spreken in relatie tot gelijkheid vorm krijgt in beeld te brengen zal ik enerzijds gebruik maken van recent onderwijsonderzoek rond de thematiek van gelijkheid als ook beleidsdocumenten, in het bijzonder inzake Gelijke Onderwijskansen (GOK).

Belangrijkste resultaten

Ik zal tonen dat de actuele configuratie waarbinnen het hedendaags handelen en spreken in relatie tot gelijkheid vorm krijgt op een bepaalde manier ongelijkheid instelt. Of anders, ik zal uitwerken hoe de afbakening van een bepaalde vorm van handelen en spreken als legitiem, vertrekt vanuit ongelijkheid (*opinion d'inégalité*) en op die manier de gelijkheid die men nastreeft, en die (rechtstreeks of onrechtstreeks) verbonden is met kennisoverdracht, nooit zal bereiken.

Tenslotte wil ik nagaan wat het in de context van onderwijs zou betekenen om deze logica om te draaien. In plaats van gelijkheid te zien als het resultaat van kennisoverdracht, stelt Rancière voor om te vertrekken vanuit het axioma van gelijkheid (*opinion d'égalité*) en daarnaar te handelen.

Titel : Creëren van een draagvlak rond diversiteit via de methodiek van focusgesprekken

Auteur : Joke Simons en Kurt De Meester

Instelling : Katholieke Hogeschool Mechelen

Adres : Zandpoortvest 60 en Lange Ridderstraat 36-38; 2800 Mechelen

Telefoon : 015/ 369. 324

E-mail : Joke.simons@khm.be

Onderzoeksvragen

De belangstelling voor diversiteit en gelijke kansen in het hoger onderwijs neemt toe. Binnen de instellingen zijn verschillende initiatieven genomen gericht op het wegwerken van achterstand van bepaalde doelgroepen (allochtone studenten, BSO-studenten, taalzwakke studenten, ...) en het formuleren van een coherent diversiteitsbeleid. Een kritische succesfactor is de ontwikkeling van een breed draagvlak binnen én over de verschillende niveaus van de organisatie (Abdoelkhan, 2005; Janssens, 2002).

Binnen de Katholieke Hogeschool Mechelen zijn daartoe focusgesprekken gestart. Binnen het PWO-onderzoek "In-, doorstroom en uitstroom van allochtone studenten in het beroepsgericht hoger onderwijs (professionele Bachelors)" is het opzet opgevolgd en geanalyseerd.

De centrale onderzoeksvragen zijn:

- 1) Wat zijn verwachtingen en knelpunten voor de ontwikkeling van een draagvlak voor een diversiteitsbeleid?
- 2) Hoe draagt de methodiek van focusgesprekken bij in het creëren van een draagvlak?

Onderzoeksopzet

Aan de hand van tafel- of focusgesprekken trachten we de verzuchtingen, frustraties, maar ook positieve ervaringen van docenten en administratieve medewerkers omtrent 'diversiteit' in kaart te brengen. Zo kunnen zij ervaringen en vragen delen en verantwoordelijke beleidsmakers wijzen op hiaten of onbenutte kansen.

Het onderzoeksdesign omvatte 7 gemengde gespreksgroepen van ongeveer 8 personeelsleden. Elke focusgroep bestond zowel uit personeelsleden uit de drie departementen als personeelsleden van de algemene diensten van de hogeschool. Verder werd getracht een differentiatie in functies (OP, ATP) en opdrachten (voltijds, deeltijds, ...) te realiseren.

Iedere focusgroep kwam twee keer bijeen (inleidende sessie en verdiepingssessie). Het onderzoeksopzet werd afgerond met een gedeelde terugkoppeling van bevindingen over de 7 groepen heen.

Belangrijkste resultaten

1) Ondanks de discussie rond de invulling van het begrip wordt diversiteit -zowel vanuit de ethische, pedagogisch -didactische en 'economische' dimensie- als een verrijking ervaren voor het hoger onderwijs. Bij de implementatie ervan in de lespraktijk ervaren docenten een ruime waaier aan problemen, die te maken hebben met kenmerken van de personeelsgroep en het personeelsbeleid (rekrutering, loopbaanontwikkeling), organisatorische of structurele aspecten (volgtijdelijkheid en opvolging van studenten, onvoldoende aandacht in de opleiding), instroomkenmerken van studenten (weinig etnische diversiteit, gebrekkige zelfstandigheid van studenten, nadruk op culturele identiteit, taalkennis, houding ten aanzien van onderwijs en docenten).

2) De methodiek van focusgesprekken en de daaruit volgende besprekingen heeft ondermeer geleid tot het ontwikkelen van een meer gedeeld identiteitsgevoel (herkenbaarheid van cases over departementen heen); het 'deculturaliseren' van bepaalde conflictsituaties binnen de lespraktijk en het reflecteren op eigen professionele kaders.

SESSIE 5: GOK – kwantitatieve papers 1-2-3

Titel : Wat schuilt er achter het verband tussen SES en prestaties ? Een analyse in Vlaamse secundaire scholen.

Auteur : Bieke De Fraine & Jan Van Damme

Instelling : K.U.Leuven

Adres : Dekenstraat 2 / 3773 3000 Leuven

Telefoon : 016 / 32 61 77

E-mail : Bieke.DeFraine@ped.kuleuven.be

Onderzoeksvragen

1. Hoe sterk is het verband tussen de sociaal-economische thuissituatie van leerlingen en hun prestaties op school? Is dit verband sterker op schoolniveau dan op leerlingniveau?
2. Uit het PISA-onderzoek bleek dat de verschillen tussen lage SES-scholen groter zijn dan de verschillen tussen hoge SES-scholen. We willen nagaan of dat in gelijkaardige analyses ook het geval is. Met andere woorden: is de schoolvariantie functie van de SES?
3. In hoeverre is het verband tussen SES en schoolprestaties toe te schrijven aan andere leerlingkenmerken zoals intelligentie, thuistaal en prestatiemotivatie?

Onderzoeksopzet

Er worden analyses uitgevoerd op de gegevens van het LOSO-onderzoek (Longitudinaal Onderzoek Secundair Onderwijs). Deze databank bevat uitgebreide gegevens over de toetsprestaties, de sociaal-economische gezinssituatie, thuistaal, intelligentie en prestatiemotivatie van meer dan 6000 leerlingen.

In de multiniveau-analyses worden twee niveaus onderscheiden: het leerlingniveau en het schoolniveau.

Belangrijkste resultaten

Er is inderdaad een sterke relatie tussen SES en toetsprestaties, maar dat verband is duidelijk groter op het schoolniveau dan op het leerlingniveau.

De groep lage SES-scholen is niet heterogener dan de groep hoge SES-scholen (al kan dat resultaat ook toegeschreven worden aan het beperkt aantal scholen in de analyse).

Het verband tussen SES en schoolprestaties kan voor een groot deel toegeschreven worden aan factoren zoals intelligentie en thuistaal. Maar ook wanneer met deze factoren rekening wordt gehouden, blijven de schoolprestaties beïnvloed door de SES van de leerling.

Titel : Evaluatie van Het Vlaamse Lokaal Overlegplatform : de samenwerking tussen onderwijs- en welzijnspartners naar gelijke onderwijskansen.

Auteur : M. Godderis, P. Van Petegem

Instelling : Universiteit Antwerpen

Adres : Middelheimlaan 1 – M.A.212 – 2020 Antwerpen

Telefoon : 03 265 30 29

E-mail : Marie-Anne.Godderis@ua.ac.be

Onderzoeksvragen

(OV1) Hoe verschillend werken Vlaamse LOP's op het procesmatig vlak? Op welke wijze is er sprake van professionele samenwerking, ondersteuning, participatie en doelgerichtheid? In welke mate is er sprake van verschillen op het vlak van leiderschap en besluitvorming?

(OV2) In welke mate worden verschillen in de werking van Vlaamse LOP's bepaald door context- en inputfactoren?

(OV3a) Zijn er verschillen in ingeschatte doelmatigheid van de LOP's volgens de verschillende leden? Zo ja, in hoeverre zijn die te verklaren door verschillen in context-, input- en procesfactoren (OV3b)?

(OV4) Zijn LOP's zoals ze nu decretaal zijn bepaald een adequaat beleidsinstrument voor het realiseren van de beoogde doelstellingen in het GOK-decreet?

Onderzoeksopzet

- Combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek
- Op basis van het CIPO-model (context, input, proces, output)
- Kwalitatief : 4 representatieve LOP's waarbij vertegenwoordigers van alle betrokken partijen bevroegd werden, aangevuld door documentanalyse.
- Kwantitatief : volledig populatieonderzoek van alle LOP-betrokkenen in Vlaanderen.

→ focus van deze paper : omdat de data erg omvangrijk zijn, ligt de focus van deze paper voornamelijk op het kwalitatieve onderzoeksluik: we bekijken diepgaand de context, input, processen en output van het Lokaal Overlegplatform.

Belangrijkste resultaten

Het onderzoek is afgerond. De onderzoeksresultaten zijn er al, maar deze mogen we helaas op dit abstract nog niet invullen. Reden is dat het OBPWO-onderzoeksrapport nog niet vrijgegeven werd door de betrokken minister. Om deze reden kunnen wij op onze beurt de onderzoeksresultaten helaas nog niet meedelen. Op de studiedag zullen wij de resultaten wel kunnen meedelen. Wij menen dat deze informatie erg interessant is voor het VFO-congres, maar dienen dit papervoorstel in onder voorbehoud van vrijgave door de minister.

Titel : Te laat geboren om op tijd te zijn? Het effect van de geboortemaand op de schoolloopbaan.

Auteur : Bieke De Fraine & Jan Van Damme

Instelling : K.U.Leuven

Adres : Dekenstraat 2 / 3773 3000 Leuven

Telefoon : 016 / 32 61 77

E-mail : Bieke.DeFraine@ped.kuleuven.be

Onderzoeksvragen

De term “ongelijke onderwijskansen” verwijst meestal naar de effecten van leerlingfactoren zoals de sociaal-economische thuissituatie, de thuistaal of het geslacht van de leerling. In deze paper wordt de invloed nagegaan van een minder voor de hand liggend kenmerk van de leerling: diens geboortemaand.

1. Is er op het niveau van het secundair onderwijs nog steeds een verband tussen de de geboortemaand/ het geboortekwartaal van een leerling en diens jaarklassepositie (vertraging tav de jaarklas).?
2. Hebben leerlingen die geboren zijn in oktober/november/december ook in het secundair onderwijs een grotere kans op zittenblijven?

Onderzoeksopzet

Er worden analyses uitgevoerd op de gegevens van het LOSO-onderzoek (Longitudinaal Onderzoek Secundair Onderwijs). In dit onderzoek werden meer dan 6000 leerlingen gevolgd tijdens hun schoolloopbaan in het secundair onderwijs (en daarna). Deze data laten toe om te onderzoeken in hoeverre de leerlingen uit de vier geboortekwartalen een andere schoolloopbaan hebben.

Belangrijkste resultaten

In alle leerjaren van het secundair onderwijs zijn er bij de leerlingen uit het laatste geboortekwartaal een groter aandeel vertraagde leerlingen. Met andere woorden, de vertraging die tijdens de basisschool werd opgelopen, dragen deze leerlingen verder mee. Het is dus niet zo dat leerlingen uit het eerste geboortekwartaal tijdens het secundair onderwijs vaker blijven zitten. Het verband tussen het geboortekwartaal en de jaarklassepositie blijft gehandhaafd.

SESSIE 6: GOK – kwantitatieve papers 4-5-6

Titel :

“De context van ongelijkheid: de invloed van de concentratie van sociale ongelijkheid op de schoolachterstand van leerlingen secundair onderwijs in Vlaanderen”

Auteurs :

Dimokritos Kavadias, Eva Franck & Koen Pelleriaux

Instelling :

Universiteit Antwerpen
Onderzoeksgroep SeP “School & Politiek”
Instituut voor Onderwijs & Informatiewetenschappen

Adres : Gratiekapelstraat 10

Telefoon : 03/220.46.35

E-mail :

dimokritos.kavadias@ua.ac.be

eva.franck@ua.ac.be

koen.pelleriaux@vub.ac.be

Onderzoeksvragen

Onderwijssociologische literatuur omtrent de effecten van ongelijkheid geeft aan dat de concentratie van leerlingen uit lagere sociale klassen binnen eenzelfde school, eigensoortige effecten resorteert op de prestaties van kinderen. Deze bijdrage wil de invloed van concentratie van kinderen met minder sociaal en economisch kapitaal op schoolniveau nagaan op de opgelopen achterstand van leerlingen in het Vlaams gewoon secundair onderwijs.

Onderzoeksopzet

Op basis van een gegevensbestand van leerlingen uit het gewoon secundair onderwijs (schooljaar 2004-2005) waarin informatie over het opleidingsniveau van de moeder werd verzameld, tezamen met het aantal jaren achterstand (geen achterstand, 1 jaar achterstand, 2 of meer jaren achterstand), alsook informatie over het percentage studietoelagegerechtigde leerlingen en het percentage GOK-leerlingen, wordt nagegaan wat de extra impact is van geaggregeerde schoolindicatoren (% moeders met ten hoogste een diploma Lager Secundair Onderwijs; % studietoelagen, % GOK-leerlingen), na controle op individuele achterstandskenmerken.

Belangrijkste resultaten

Naarmate het diploma van de moeder lager is, neemt ook de kans toe dat het kind achterstand heeft opgelopen.
Naarmate een school meer leerlingen heeft die achterstandskenmerken cumuleren (diploma moeder, studietoelagen,...), stijgt ook het risico voor iedere individuele leerling om achterstand op te lopen.

Titel : De GOK-indicatoren bij de peiling biologie

Auteur : Rianne Janssen, Marion Crauwels, May Van Hulle, Daniël Van Nijlen en Barbara Luyten

Instelling : K.U. Leuven

Adres : Dekenstraat 2 (PB 3774), 3000 Leuven

Telefoon : 016 32 61 84

E-mail : rianne.janssen@ped.kuleuven.be

Onderzoeksvragen

Bij een peiling naar de eindtermen wordt in eerste instantie gekeken hoeveel leerlingen de betreffende eindtermen behalen. Daarnaast wordt ook onderzocht of er systematische verschillen zijn tussen leerlingen, klassen en scholen en met welke variabelen deze verschillen samenhangen. Bij de peiling biologie in de eerste graad secundair onderwijs werden voor het eerst ook de GOK-variabelen bevraagd bij de ouders van de deelnemende leerlingen. In deze presentatie zal gekeken worden in welke mate deze variabelen samenhangen met de prestaties op de schriftelijke biologietoetsen.

Onderzoeksopzet

Op donderdag 1 juni 2006 legde een steekproef van 4662 Vlaamse leerlingen uit het tweede jaar A-stroom van het secundair onderwijs schriftelijke toetsen af. Een deelsteekproef van 1018 leerlingen voerde daarna ook praktische proeven uit, die ofwel over microscopie handelden, ofwel over waarnemen en determineren in het bos. Naast deze toetsafnames werden ook achtergrondvragenlijsten opgenomen bij de leerlingen, hun ouders en hun leerkrachten biologie.

Belangrijkste resultaten

Het overgrote deel van de prestatieverschillen zijn verschillen tussen leerlingen (70 procent). De overblijvende variantie wordt nagenoeg gelijk verdeeld over het schoolniveau (15 procent) en het klasniveau (14 procent). Van de verschillen tussen leerlingen kan een kleine 10 procent verklaard worden. Vooral de moedertaal van de leerling, de gevolgde basisoptie en het al dan niet hebben van specifieke (leer)moeilijkheden volgens de ouders hebben een grote impact. Wanneer de achtergrondkenmerken in rekening worden gebracht, zijn er nauwelijks nog verschillen tussen klassen binnen een school en tussen scholen.

Titel : “De grootstad als uitdaging voor gelijke onderwijskansen: de eigen impact van grootstedelijkheid op de schoolse vertraging van leerlingen in het gewoon secundair onderwijs in Vlaanderen”

Auteurs :

Eva Franck, Koen Pelleriaux & Dimokritos Kavadias

Instelling :

Universiteit Antwerpen

Onderzoeksgroep SeP “School & Politiek”

Instituut voor Onderwijs & Informatiewetenschappen

Adres : Gratiekapelstraat 10

Telefoon : 03/220.46.35

E-mail : eva.franck@ua.ac.be

koen.pelleriaux@vub.ac.be

dimokritos.kavadias@ua.ac.be

Onderzoeksvragen

Onder de noemer van “suburbanisatie” vatten geografen het proces waarbij de meer kapitaalkrachtige leden van de middenklasse verhuizen naar de stadsrand. Hierdoor cumuleren steden in hogere mate “probleembewoners”. Deze beweging heeft ook een weerslag op het onderwijs: steden worden een verzamelbekken voor kansarme leerlingen. Stadsscholen cumuleren kansarme leerlingen en krijgen vaak te kampen met concentratiebewegingen. In de huidige bijdrage wordt nagegaan of de Vlaamse centrumsteden en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest onderhevig zijn aan deze dynamiek. De gestelde onderzoeksvragen zijn: Zorgt het wonen in een stad voor een extra handicap op het vlak van onderwijskansen of vormt het school lopen in een stedelijke context een extra leerbedreiging?

Onderzoeksopzet

Op basis van een gegevensbestand van leerlingen uit het gewoon secundair onderwijs (schooljaar 2004-2005) waarin informatie over het opleidingsniveau van de moeder werd verzameld, tezamen met het aantal jaren achterstand (geen achterstand, 1 jaar achterstand, 2 of meer jaren achterstand), wordt nagegaan wat de mogelijke extra invloed is van de stedelijke omgeving. Hierbij wordt het analytische onderscheid gehanteerd tussen de invloed van de bevolkingsdichtheid en van de verstedelijkingsgraad van de vestigingsplaats van de school, en deze van de woonplaats van de leerling.

Belangrijkste resultaten

De bevolkingsdichtheid blijkt een betere indicator te zijn ter voorspelling van schoolse achterstand dan de verstedelijkingsgraad. Wat de verstedelijkingsgraad betreft, wijken enkel Brussel en Antwerpen significant af van de rest. De invloed van de bevolkingsdichtheid in deze regio's blijkt dus een onderliggende verklarende variabele en een proxy voor de socio-economische en culturele positie van de buurt in kwestie. Grootstedelijke gebieden concentreren verschillende achterstandskennmerken.